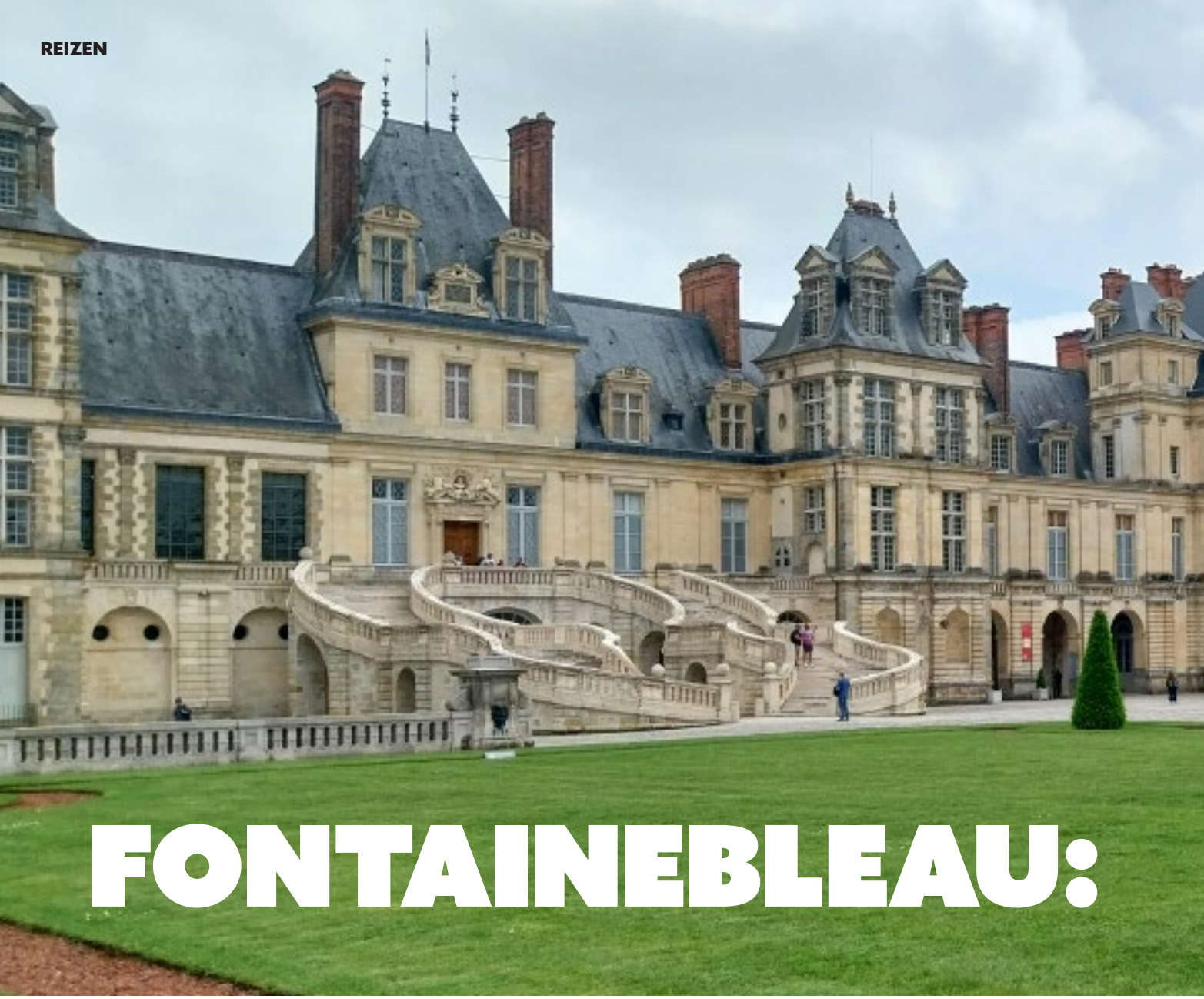

FONTAINEBLEAU:

Fontainebleau is veel meer dan een kasteel. Het is een plek waar vorsten hun stempel op de geschiedenis drukten, waar kunststromingen ontstonden en waar natuurbehoud zijn moderne vorm kreeg.

Het is moeilijk voor te stellen dat het kasteel van Fontainebleau oorspronkelijk een bescheiden jachtslot was. Vandaag heeft het de allures van een paleis, met elegante gevels, sierlijke trappen en een rustieke binnenplaats die de grandeur van eeuwen Franse geschiedenis uitstraalt. Het gebouw lijkt eindeloos, met vleugels die zich in verschillende richtingen uitstrekken, elk met een eigen karakter. De bouwgeschiedenis is dan ook complex, met toevoegingen door zowat alle Franse vorsten sinds François I. De centrale hoefijzervormige trap, met zijn majestueuze uitstraling, trekt onmiddellijk de aandacht. Wat ook opvalt: er zijn behoorlijk wat bezoekers maar in vergelijking met Versailles is het hier bijzonder rustig. Ik hoef zelfs niet aan te schuiven aan de ticketbalie.

Ik kies voor een gegidste rondleiding door de Grands Appartements. Het kasteel telt liefst 1530 kamers en zalen (niet allemaal opengesteld) – alles zien is dus geen optie. Gids Matthias neemt ons mee naar de Galerie des Assiettes, waarvan de wanden volledig gedecoreerd zijn met 128 borden van Sèvres-porselein. Ze zijn zorgvuldig ingewerkt in houten panelen en tonen landschappen, mythologische taferelen, bloemmotieven, kastelen en monumenten. De galerij is een creatie van koning Louis-Philippe. De borden zijn niet zomaar decoratie. Veel ervan tonen immers beroemde Franse locaties, wat de galerie tot een soort visuele reisgids maakt voor het Frankrijk van de 19de eeuw.

toevluchtsoord voor koningen en kunstenaars

Religie en prestige

De Kapel van de Heilige Drie-eenheid bekijken we vanop de koninklijke tribune. Ze werd oorspronkelijk gebouwd onder koning François I, waarbij ze via de naar hem genoemde galerij met het kasteel werd verbonden. Pas tijdens het bewind van Henri IV kreeg de kapel haar indrukwekkende gewelfde plafond. Dit gebeurde nadat de Spaanse ambassadeur had opgemerkt dat het kasteel weliswaar prachtig was, maar dat 'God er minder goed gehuisvest was dan de koning'. Om God een waardig onderkomen te bieden, werd de decoratie van de kapel toevertrouwd aan de schilder Martin Fréminet, een 'concullega' van Michelangelo. In deze imposante kapel trouwde Lodewijk XV met de Poolse prinses Maria Leszczyńska - al zou hij later het gezelschap van Madame du Barry verkiezen, voegt Matthias er fijntjes aan toe. Napoleon III werd er gedoopt, naar verluidt op de knieën van zijn oom Napoleon I.

De Galerie François I is een van de eerste voorbeelden van renaissancekunst in Frankrijk. De galerij werd tussen 1533 en

De Galerie François I, bakermat van de School van Fontainebleau

Een van de Sèvres-borden in de Galerie des Assiettes

1539 gebouwd in opdracht van François I, een vurig bewonderaar van de Italiaanse renaissance. Hij gaf de taak in handen van de Italiaanse kunstenaar Rosso Fiorentino. Die bracht Italiaanse artistieke technieken naar Frankrijk en combineerde ze met lokale invloeden, waarmee hij de aanzet gaf tot de 'School van Fontainebleau'. De galerij is rijkelijk versierd met stucwerk, een houten lambrisering, beeldhouwwerken en muurschilderingen. François I liet zich daarbij afbeelden als een klassieke held of wijze heerser, waarmee hij zijn macht en culturele verfijning wilde benadrukken. De galerij diende als inspiratie voor de latere Spiegelzaal in Versailles, en zette de toon voor hoe Franse koningen kunst en architectuur als instrumenten van hun macht gebruikten. 'Dat ondervond bijvoorbeeld François' rivaal Karel V, keizer van het Heilige Roomse Rijk en koning van Spanje. Hij bezocht Fontainebleau in 1539. De rondleiding door de bijna voltooide galerij kwam neer op een subtiele machtsvertoning van François I', aldus Matthias.

Afscheid van Napoleon

We maken enkele hinkstapsprongen door de tijd en komen terecht in de appartementen van Napoleon. Napoleon I had een nauwe band met Fontainebleau, hoewel hij er niet vaak verbleef. Toen hij aan de macht kwam, was het kasteel in slechte staat, na jaren van verwaarlozing en plundering tijdens de Revolutie. Hij liet het grondig restaureren en herinrichten om er weer een waardige residentie van te maken. '*Voilà la vraie demeure des rois, la maison des siècles*', liet hij optekenen. In 1804 ontving hij hier paus Pius VII, die hij had laten overkomen voor zijn kroning in Parijs. Acht jaar later liet Napoleon de paus bijna twee jaar lang gevangen zetten in Fontainebleau, omdat die zijn politieke ambities in de weg stond. Hij kreeg er evenwel de beschikking over een luxueus appartement. Wellicht het meest beroemde moment van Napoleon in Fontainebleau was zijn troonsafstand, op 6 april 1814, na de nederlaag tegen de geallieerde legers. Enkele dagen later nam hij afscheid van zijn Garde Impériale op de trappen van het kasteel. Deze scène is iconisch geworden in de Franse geschiedenis.

Op de eerste verdieping van de Louis XV-vleugel is trouwens een apart museum gewijd aan Napoleon. Het toont naast authentieke brieven onder meer een aantal persoonlijke bezittingen, zoals zijn hoeden, handschoenen, medailles, militaire onderscheidingen en veldattributen zoals een reisservies en wapens. Daarnaast ook heel wat kunstwerken die Napoleon afbeelden als militair genie, keizer of Romeins leider – een weerspiegeling van hoe hij zichzelf graag liet vereeuwigen. Indrukwekkend, al had er misschien wat meer aandacht mogen zijn voor de naar schatting 3,5 tot 6 miljoen mensen die ten onder gingen tijdens de Napoleontische oorlogen.

Nog wat duizelig van alle pracht en praal kom ik op adem in de uitgestrekte kasteeltuinen. Die weerspiegelen de veranderende stijlen van Franse tuinarchitectuur door de eeuwen heen. Elke tuin heeft zijn eigen sfeer, geschiedenis en esthetiek. Zo is de Grand Parterre (een ensemble van bloemperken in geometrische patronen), ontworpen door André Le Nôtre, de grootste van Frankrijk. Met strakke symmetrie, rechte lijnen en brede zichtassen is dit een schoolvoorbeeld van de klassieke Franse tuinstijl, die orde, controle en prestige uitstraalt. In de karpervijver – ook uit de tijd van François I – zwemmen nog steeds karpers rond. Sommige zouden afstammelingen zijn van vissen uit de tijd van de koningen. De Engelse tuin werd aangelegd in de vroege 19de eeuw, onder Napoleon. Volgens de toen heersende mode oogt die 'natuurlijk', met kronkelende paden, onregelmatige boomgroepen en ver-

Het 'Salon Louis XIII', waar de gelijknamige koning in 1601 werd geboren

rassende doorkijkjes. Mijn voorkeur gaat echter uit naar de Jardin de Diane, vernoemd naar de godin Diana, wiens fontein met standbeeld het middelpunt vormt. Keizerin Eugénie (de vrouw van Napoleon III) gaf deze intiemere, omsloten tuin zijn definitieve vorm.

'En plein air'

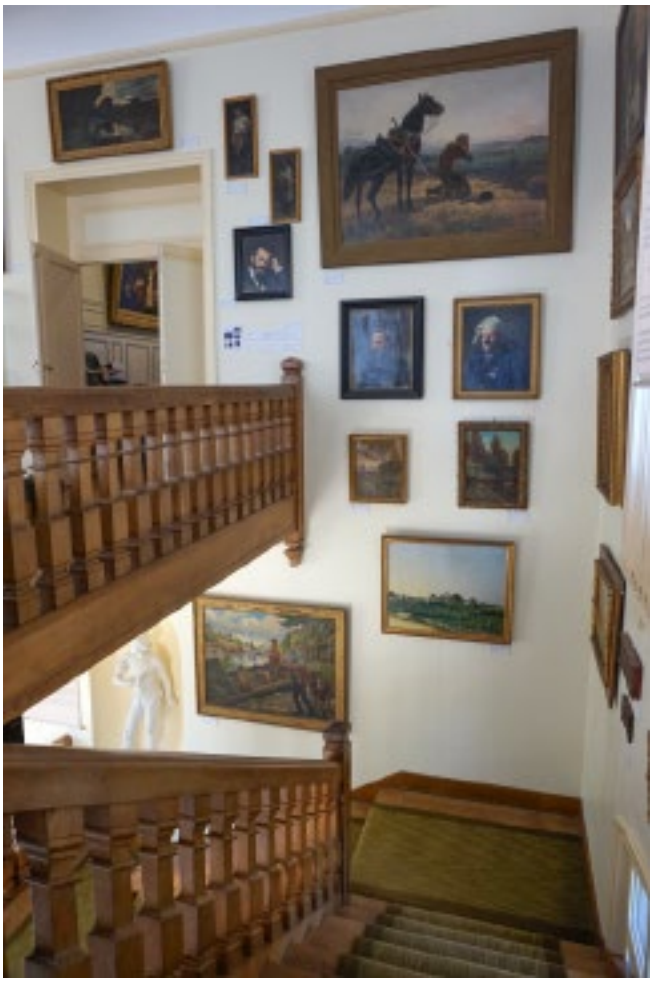
Een tiental kilometer ten noorden van Fontainebleau bezoek ik de geboorteplaats van de realistische landschapskunst in Frankrijk: Barbizon. Het dorp werd in de 19de eeuw het centrum van wat later bekend werd als de 'School van Barbizon': een groep kunstenaars die de natuur op een nieuwe, directe en eerlijke manier wilden weergeven. Het is nog steeds een kunstenaarsdorp, met – zeker in het weekend – een hoog Montparnasse-gehalte. Het is ook een plek van zien en gezien-worden... die evenwel veel charme wist te bewaren. In de vroege 19de eeuw domineerde in Frankrijk (zoals elders in Europa) de 'academische' kunst, waarin mythologische of religieuze taferelen centraal stonden, vaak in een idealiserende stijl. De kunstenaars van Barbizon verzetten zich hiertegen: zij wilden de werkelijke natuur schilderen, met gewone landschappen, boeren en bossen.

De schilders trokken vanuit Barbizon het bos van Fontainebleau in om 'en plein air' te werken, iets revolutionairs in die tijd. De voortrekkers waren Jean-François Millet, Théodore Rousseau en Jean-Baptiste Camille Corot. De aandacht voor licht, natuur en een directe weergave van de werkelijkheid had grote invloed op latere, impressionistische kunstenaars zoals Monet, Renoir en Pissarro. In de voormalige herberg van Théodore Rousseau is nu het Musée de l'École de Barbizon gevestigd, met een mooi overzicht van werken van deze pioniersgeneratie.

Ook enkele omliggende dorpen, zoals Bourron-Marlotte, trokken veel kunstenaars aan. De jonge Camille Corot kwam er al in de jaren 1820. Maar vooral na de Frans-Duitse oorlog van 1870 kreeg de artistieke bohème er voet aan grond.

De Jardin de Diane, een tuin op mensenmaat in het gigantische domein

Het 'mairie-musée' van Bourron-Marlotte

Door het dorp loopt een kunstenaarswandeling, die licht werpt op de artiesten die verweven zijn met het dorp, zoals Auguste Allongé en Paul Givry. In het gemeentehuis is een klein museum ondergebracht dat eer betuigt aan deze minder bekende, maar zeer verdienstelijke kunstenaarskolonie. Ik ga een kijkje nemen en tref er de curator/gemeentesecretaris. 'Het museum was een initiatief van schilder en kunsthistoricus Charles Moreau-Vauthier. Hij wilde de werken van zijn vrienden voor iedereen toegankelijk stellen. Voornamelijk dankzij giften groeide de collectie van 70 tot meer dan 500 kunstwerken. Veel ervan stellen lokale personages of typische plekken uit de omgeving voor.'

Grillige rotsformaties

Dan wordt het tijd om dieper het immense Forêt de Fontainebleau in te duiken. Het voormalige jachtdomein strekt zich uit over ongeveer 25.000 hectare, met een mix van dennenbossen, loofbomen, bijzondere rotsformaties en heidevelden. Natuurgids Claude neemt me op sleeptouw. Ik vraag hem of de grote losliggende rotsblokken die we overal zien, zwerfstenen zijn, destijds meegevoerd door gletsjers of ijskappen. Dat blijkt niet het geval te zijn. 'Ze zijn hier ter plekke ontstaan door een combinatie van geologische processen. Ongeveer 35 miljoen jaar geleden was dit gebied

Mozaïek van het schilderij 'Moisson' van Charles-François Daubigny, in Barbizon

bedekt door een ondiepe zee, waar zand werd afgezet. Dit zand verhardde in de loop van miljoenen jaren tot zandsteen onder invloed van druk en mineralen. Na verloop van tijd trok het water zich terug en begonnen erosieprocessen zoals wind en regen het omliggende zachtere gesteente weg te slijten. De harde zandsteenlagen kwamen hierdoor bloot te liggen. Door verdere verwering braken stukken van de zandsteen los. De combinatie van temperatuurwisselingen, vorst en biologische invloeden zorgde ervoor dat het gesteente verder in blokken brak.'

De rotsblokken zijn vaak afgerond of grillig van vorm. Ze liggen verspreid door het bos, wat soms een surrealistisch landschap oplevert dat zeer populair is bij *boulderaars*. Die beklimmen de rotsen zonder touw of klimgordel, verbeten zoekend naar de juiste combinatie van grepen en voetplaatsingen. Onderaan de wand liggen dikke valmatten, voor hun veiligheid. 'De eerste klimmers begonnen met *boulderen* om te trainen voor het bergbeklimmen, maar vandaag is het een discipline op zich, die onlangs is opgenomen in de Olympische Spelen,' weet Claude.

Terugkeer van de nachtzwaluw

In sommige delen van het bos staat evenwel de bescherming van de biodiversiteit voorop. 'In de *Réserves biologiques intégrales* laten we de natuur volledig zijn gang gaan. Er is geen enkele menselijke tussenkomst toegestaan, ook geen bosbeheer. Hier heeft het publiek geen toegang. Loshangende takken worden niet gekapt, met alle gevaren van dien. In de *Réserves biologiques dirigées* wordt wél een actief beheer toegepast, om bepaalde soorten of habitats te beschermen. Dat gebeurt bijvoorbeeld door het verwijderen van exoten of het in stand houden van open heidegebieden. Recent zijn we er zo in geslaagd de Europese nachtzwaluw te herintroduceren. Die maakt zijn nest op de grond, tussen de heidestruiken.

Gids Claude heeft over elke plant wel wat te vertellen

Op wandel tussen de *boulders* in het bos van Fontainebleau

Het is een trekvogel die in de loop van mei aankomt, en begin augustus alweer vertrekt. Ik ken hier ook enkele plekken waar je tijdens de bronst herten kan horen burlen.' Tijdens onze wandeling spotten we enkele hagedissen; die liggen graag te zonnen op de zandige bodems en de warme rotsen.

Er wordt vaak gezegd dat het bos van Fontainebleau één van de eerste natuurreservaten ter wereld is. In werkelijkheid begon het als een 'artistiek reservaat'. Dit op initiatief van een groep schilders uit Barbizon, onder wie Théodore Rousseau. De kunstenaars waardeerden de natuurlijke schoonheid van het bos en gebruikten die als inspiratiebron. Ze merkten echter op dat boswachters bepaalde delen van het bos begonnen te beplanten met dennen, wat het karakter van het landschap veranderde. Bovendien werden bomen gekapt op plekken waar de schilders vaak werkten, wat hun creatief proces verstoorde. Daarom richtten zij zich in een brief tot keizer Napoleon III, waarin zij hem vroegen een deel van het bos te beschermen. Tot hun verrassing nam de keizer hun bezorgdheid serieus. Hij ondertekende een decreet dat een substantiële zone aanwees als beschermd gebied. Zo werd hier eigenlijk mee de basis gelegd voor het latere concept van natuur- en landschapsbescherming... dankzij enkele kunstenaars!

Steven Vermeylen

Met dank aan Seine & Marne Attractivité en Eurostar

PRAKTISCH

Het kasteel van Fontainebleau is alle dagen toegankelijk, behalve op dinsdag. U kunt opteren voor een vrij bezoek of een rondleiding, bijvoorbeeld door de Petits Appartements of het Théâtre Imperial.
Alle info: www.chateaudefontainebleau.fr.
In het gezellige en ietwat mondaine stadje Fontainebleau zijn er logeermogelijkheden te over. Klassiekers zijn Hotel Napoléon (tegenover het kasteel) en La Demeure du Parc (een eigentijds boutiquehotel). Wie zelf in alle grandeur wil overnachten, kan dat bijvoorbeeld in het kasteel van Montigny-sur-Loing of dat van Bourron-Marlotte, allebei op een boogscheut van Fontainebleau.
Wie op wandel wil door het bos van Fontainebleau, vindt een aantal suggesties op www.fontainebleau-tourisme.com. Een aanrader zijn de 'Sentiers Denecourt', vernoemd naar een veteraan van het Napoleontische leger die in 1842 wandelpaden begon uit te zetten langs de markantste plekken. Ze bestaan nog steeds, en zijn gemarkeerd met blauwe strepen.
Fontainebleau is makkelijk bereikbaar met de trein. Ik koos voor de Eurostar tot Parijs. Vanuit het Gare de Lyon brengt de Transilien (voorstadstrein) u in minder dan 45 minuten bij het station van Fontainebleau/Avon.